

Oslo katolske bispedømme (OKB) viser til Forsvarsdepartementets høringsbrev om «Ny tjenesteordning for Feltprestkorpset – forskrift om tros- og livssynstjeneste».

Den katolske kirke i Norge har gjennom tidene hatt en del kontakt med feltpresttjenesten ved at noen av våre prester og prestekandidater har utført førstegangstjenesten i Feltprestkorpset. I tillegg har andre hatt kontakt med feltpresttjenesten ut over førstegangstjenesten ved engasjement til enkeltoppdrag og ved frivillig innsats. Oblt Kjell Ivar Maudal – en dedisert katolikk – arbeidet dessuten mange år i Feltprostens stab og var bevisst på kontakten mellom Feltprestkorpset og Den katolske kirke.

For om lag et år siden inngikk bl.a. OKB en intensjonsavtale med Feltprestkorpset om katolsk feltpresttjeneste. Vi håper at de generelle bestemmelser som nå skal gis, kan bli mest mulig i harmoni med prinsippene i denne intensjonsavtale.

Den katolske kirke er i dag udiskutabelt det langt største tros- og livssynssamfunn i Norge utenom Den norske kirke. Rett nok er vi så langt registrert som tre trossamfunn (OKB, Trondheim stift og Tromsø stift), uten at det endrer noe på vår posisjon i det moderne norske samfunn.

Internasjonalt og historisk har Den katolske kirke over meget lang tid hatt feltpresttjeneste mange steder i verden under svært ulike forhold (stor eller liten katolsk andel av befolkningen, ulike politiske systemer). Idealløsningen er at dette skal være regulert i (folkerettslig inngåtte) avtaler mellom Den hellige stol (Vatikanet) og de enkelte stater. Det finnes mange slike avtaler, både med stater med stor katolsk befolkningsdominans (f.eks. Italia, Østerrike, Polen, Brasil) og med stater med svakere katolsk nærvær (f.eks. Tyskland og Latvia). Ofte er avtalene detaljerte. Slike avtaler gir fulle tjenstlige muligheter for en katolsk feltprest under internasjonale operasjoner ettersom han ikke er avhengig av det kirkelige hierarki i det land der operasjonene utføres.

OKB ser ikke på det nåværende tidspunkt behov for en avtale på dette nivå. Men vi finner det svært positivt når utkastet til forskrift (§ 5, tredje ledd) sier: «Det inngås samarbeidsavtaler mellom Forsvaret og ... tros- eller livssynssamfunn ...» Vi skal likevel nedenfor til § 5 komme tilbake til at denne formulering trenger visse forbedringer.

Skal feltpresttjenesten tilføre Forsvaret de verdier som den kan tilføre institusjonen, men enda mer om den skal gi personellet – spesielt under svært vanskelige forhold – støtte og hjelp ut over det som Forsvaret selv prinsipielt vil kunne være i stand til å yte, er tjenesten helt og fullt avhengig av forankring i trossamfunnene som sådan. Ut fra dette vil OKB spesielt fremheve følgende

utsagn i departementets høringsnotat som *svært positivt og viktig*: «tjenesten har en særskilt karakter med en samfunnsmessig forankring utenfor Forsvaret». Vi vil komme tilbake til noen punkter der vi mener dette viktige prinsipp kan bli bedre fulgt opp.

Vi mener at det generelt er viktig at man etter at Feltprestkorpset er gått over fra å være et prosti i Den norske kirke til å være en rent militær institusjon, er seg bevisst at situasjonen er ny, og at noen gamle forutsetninger ikke uten videre kan legges til grunn. Jf. f.eks. kommentarene til § 4.

Befolkningen i Norge (og på tilsvarende vis i Forsvaret) har i dag en mye bredere tros- og livssynsmessig tilhørighet og ståsted enn tidligere. OKB ser det som positivt at Forsvaret legger dette til grunn i sin organisering og i sin omsorg for eget personell.

Sammen med høringsnotatet foreligger det en «utredningen om fremtidig terminologi i Feltprestkorpset». OKB finner denne god og dekkende og er i det store og hele enig i utredningens konklusjoner.

Status og overskrift

OKB er enig i at man gir regelverket status som «forskrift» med den foreslåtte overskrift «forskrift om tros- og livssynstjeneste i Forsvaret».

Betegnelse på tros- og livssynspersonellet, samt bransjetegn for personellet

OKB har merket seg et forslag om å innføre betegnelsen «livssynsbetjent». Dette finner vi svært lite formålstjenlig da det vil utydeliggjøre tjenestens «samfunnsmessig[-e] forankring utenfor Forsvaret», i tillegg til at det er en ganske uskjønn konstruksjon. Vi støtter at man opprettholder den tradisjonelle betegnelse «feltprest», og at man gjerne utvider det i forskriften til «feltprester eller tilvarende». Vi legger oss ikke opp i hva slags betegnelser som andre tros- og livssynsamfunn måtte foretrekke (feltimam, feltlivssynshumanist osv.). I våre internasjonale latinske dokumenter kalles en slik person for *cappellanus militum* (eg. kapellan for soldater), et ord som best kan oversettes til norsk med «feltprest». Skulle det være aktuelt å la andre (f.eks. diakoner) fra Den katolske kirke gjøre tjeneste i Forsvaret, bør det være åpenhet for tilsvarende betegnelser. Viktigst er det at betegnelsen tydelig signaliserer den enkelte feltprests (tilsvarendes) funksjon og ståsted.

OKB har forståelse for at Forsvaret kan trenge et felles merke for den samlede

tros- og livssynstjeneste, men er enig i at det for den enkelte tjenestegjørende feltprest (tilsvarende) må benyttes et klart identifiserende bransjetejn. Internasjonalt er et enkelt *latinsk kors* den mest vanlige og utvetydige markering av at det her dreier seg om en representant for et kristent trossamfunn. Noe slikt vil vi sterkt anbefale i Norge. Hvorvidt man bør skille de ulike kristne konfesjoner fra hverandre ved fargekoder eller tilleggstejn (slik det er vanlig i noen land), har vi ikke sterke meninger om, men ser knapt noe behov for det.

§ 1

Annet ledd, første setning i utkastet lyder: «Prester i Den norske kirke og prester og forstandere (tilsvarende) i registrerte trossamfunn og tilskuddsberettigede livssynssamfunn kan tjenestegjøre som feltprester eller tilsvarende i Forsvaret.»

Det bør være det militære personells tros- og livssynsmessige tilhørighet eller behov – forstått som menneskerettighet – som bestemmer hvorfra tros- og livssynspersonellet skal komme, og ikke det enkelte tros- eller livssynssamfunns registrering hos eller tilskudd fra staten. Det vil også være viktig at Forsvaret signaliserer at det militære personells samlede forhold til tros- og livssyn (uten at man registrerer den enkeltes forhold) er bestemmende for tros- og livssynstjenestens personellmessige sammensetning, uten at det bør siktes inn på noe «millimeterrettferdighet» hva angår proporsjonalitet. Det må også tas høyde for at den voksende gruppe av personer som tilhører «intet samfunn», i praksis kan ha ønske om betjening fra ulike samfunn om slikt behov skulle oppstå. Intet enkeltsamfunn kan regnes som «ansvarlig» for denne gruppe.

OKB vil derfor forslå denne alternative formulering:

«Prester i Den norske kirke og personer med tilsvarende bakgrunn i andre tros- og livssynssamfunn kan tjenestegjøre som feltprester eller tilsvarende i Forsvaret i den utstrekning deres samfunnstilhørighet antas å svare til tros- og livssynsmessig tilhørighet eller behov hos personellet i Forsvaret.»

OKB vil anbefale at man gjøre en tilsvarende endring i forsvarsloven og vernepliktsforskriften.

Siste setning i utkastet lyder: «Personellet betegnes i tråd med tros- eller livssynstilhørighet som feltprester eller tilsvarende.» OKB er helt enig i denne formulering, men har noe mer å si om dette til § 5.

§ 2

Ut fra det som er sagt ovenfor, har OKB ingen prinsipielle innvendinger mot betegnelsen «Forsvarets tros- og livssynskorps». Betegnelsen synes dog noe lang og kronglete, og «korps» er i denne sammenheng internasjonalt blitt svært uvanlig. I Spania ble den avskaffet ved endringene etter Francos bortgang (1975). Så vidt vites, er det i dag i hele verden kun Norge og Den dominikanske republikk (DOM) som har slik betegnelse (DOM: *cuero de capellanes militares*).

§ 3

OKB støtter formuleringen i § 3.

§ 4

OKB finner § 4 tilfredsstillende, bortsett fra henvisningen til «verdigrunnlaget ... i Forsvaret» i slutten av paragrafen. Hvorfor må dette presiseres i en forskrift om tros- og livssynstjenesten? Representerer denne tjeneste en spesiell utfordring i verdispørsmål? De alminnelige bestemmelser som gjelder for Forsvarets personell, bør vel være tilstrekkelig? *Feltprestene bør ikke på denne måte stigmatiseres som verdimessig tvilsomme personer.*

Dersom det oppstår faktisk konflikt mellom Forsvarets verdigrunnlag og de enkelte tros- og livssynsamfunns verdigrunnlag, må dette løses på en annen måte.

På den ene side kan man si at respekten for at personell kommer fra sammenhenger med en noe avvikende verdiforståelse i forhold til Forsvarets verdigrunnlag (og kanskje i forhold til den alminnelige og brede verdiforståelse i samfunnet), nettopp bør tilsi at dette personell i kontakt med egne feltprester (tilsvarende) møter de verdier som Forsvaret ikke kan representere, men som i religionsfrihetens navn må respekteres hos den enkelte soldat. Dette vil harmonere godt med departementets programerklæring: «tjenesten har en særskilt karakter med en samfunnsmessig forankring utenfor Forsvaret». Ut fra det foreslår OKB i stedet formuleringen:

«det verdigrunnlag som gjelder for vedkommendes samfunn».

Samtidig må det selvfølgelig være klart at en slik respekt for det enkelte samfunns verdiforståelse gjør at ikke alle feltprester (tilsvarende) uten videre kan brukes til Forsvarets *felles* etikkundervisning. Her er man heller ikke nødvendigvis avhengig av feltprestene. Så vidt vi har oppfattet det, utføres undervisningen på Krigsskolen av andre. OKB ser det som positivt for alle parter om feltprester kan ta seg av etikkundervisning i Forsvaret. Men det må være basert på hva den enkelte feltprest (med sin kompetanse og sitt ståsted) har å tilføre Forsvaret, ikke på spesialregulering om betingelser for feltprestenes tjeneste.

Vi har heller ingen problem med å akseptere at noen tros- og livssynssamfunn kanskje har en så avvikende verdiforståelse at Forsvaret ikke kan gi rom for dem, men det må reguleres på en annen måte enn som her gjort.

Dersom den foreslåtte alternative formulering ikke er akseptabel, anbefaler OKB sterkt at hele verdihenvisningen utgår av forskriften.

§ 5

Første ledd i utkastet lyder: «Feltprester eller tilsvarende tjenestegjør i Forsvaret på grunnlag av sertifisering (tilsvarende) i et tros eller livssynssamfunn. Det forutsettes at personellet står under tilsyn av det tros- eller livssynssamfunn personellet er sertifisert i, og at utførelsen av tros- og livssynsbetjening skjer i samsvar med sertifiserende tros- eller livssynssamfunns fastsatte orden.»

Sertifisering: Selv om sertifiseringsbestemmelsene stort sett viderefører bestemmelsene som kom i 2015, ser vi gjerne at disse blir formulert annerledes. Uttrykket «sertifisering» er helt ukjent i vår terminologi og kommuniserer derfor dårlig. Det kan forstås som uttrykk for at det gis en slags engangsgodkjennelse. Det harmonerer dårlig med at vedkommendes virke til enhver tid må forstås som en tjeneste med «samfunnsmessig forankring utenfor Forsvaret», nemlig i vedkommendes tros- eller livssynssamfunn. Det varierer svært hvor mye de enkelte tros- og livssynssamfunn engasjerer seg i hva «eget» tros- og livssynspersonell måtte gjøre i Forsvaret. OKB anbefaler at «sertifisering (tilsvarende)» her og andre steder endres til det bredere uttrykk «oppdrag», slik at formuleringen blir:

«på grunnlag av oppdrag fra et tros eller livssynssamfunn»

Tilsyn: Det er meget uklart hva som ligger i eller kan ligge i begrepet «tilsyn». Dette problem blir stort når det kombineres med uttrykket «sertifisering». Problemet kan som sagt reduseres betraktelig om man går over til det mer

generelle og brede uttrykk «oppdrag», og likeså om samarbeidsavtalene presiserer hva tilsynet innebærer.

Begrepet «tilsyn» brukes en del i offentlig sammenheng, men da med klar definisjon av tilsynets rettslige grunnlag og omfang, samt sanksjonsmuligheter og konsekvenser. Alt dette mangler i forskriften. Mangelen bli uvanlig utfordrende ved at tilsynsmyndigheten nedover er personlig (og ikke institusjonell) samtidig som den er adskilt fra arbeidsgivermyndigheten.

I økumenisk sammenheng har man vært opptatt av begrepet «episkope» (tilsyn), men uten at overlegningene i den sammenheng kan være til mye praktisk hjelp her. Den norske kirke har hatt sin tradisjon med «biskoppelig tilsyn», men uten at det uten videre er representativt for andre samfunn.

I katolsk sammenheng brukes begrepet lite, men andre mye klarere bestemmelser og tradisjoner for overordnet kirkelig myndighetsutøvelse (også i forhold til katolske feltprester) finnes.

Annet ledd i utkastet handler om forutsetninger og forpliktelser. OKB er helt enig i denne formulering.

Tredje ledd i utkastet lyder: «Det inngås samarbeidsavtaler mellom Forsvaret og de tros- eller livssynssamfunn som har sertifisert personell til tros- og livssynstjeneste i Forsvaret.»

OKB finner intensjonen med bestemmelsen god, men ikke formuleringen.

Tidspunkt for avtaleinngåelse: I prinsippet bør samarbeidsavtaler inngås *før* sertifisering eller oppdragsmeddelelse og ikke i etterkant. En samarbeidsavtale må legge premissene for det som siden kommer. (At man må finne overgangsordninger for tjeneste som alt er i gang, har vi ingen problem med å akseptere.)

Utforming av avtaler: Det vil det være viktig å presisere at avtalene inngås *etter forhandlinger* med de enkelte samfunn, slik at deres egenart (som er veldig forskjellig!) kan reflekteres i avtalene, og for å unngå at samfunnene av Forsvaret kun blir presentert for en «standardavtale». De mange avtaler om feltpresttjeneste som Den katolske kirke har inngått internasjonalt, er selvfølgelig alle inngått etter forhandlinger. Noe annet ville vært utenkelig. Det har ikke hindret at avtalene i mange tilfeller har en nokså standardisert utforming.

Innhold i samarbeidsavtaler: Det vil også være en fordel om det presiseres nærmere noe av det som kan eller bør fremgå av avtalene. Vi vil anbefale at følgende blir tilføyd:

«Av avtalene bør det fremgå hvordan oppdrag gis og trekkes tilbake, hva som ligger i tilsyn, hvilken betegnelse, jf. § 1, som skal brukes, samt hvordan det livssynsidentifiserende bransjetegn, jf. § 4, skal utformes.»

§§ 6 og 7

OKB har ingen kommentarer eller innvendinger til disse forslag.

Med vennlig hilsen

+ *Bernt Eidsvig*

Biskop/Oslo katolske bispedømme

Apostolisk administrator/Den katolske kirke i Midt-Norge/Trondheim stift